

Чупріна М.О.

канд. економ. наук, доцент

ORCID ID 0000-0002-3276-4473

Шиліпук О.Я.

Тарумов В.О.

Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ОБМЕЖЕНОСТІ РЕСУРСІВ

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ ОРГАНИЧЕНЫХ РЕСУРСОВ

USING THE ECONOMIC POTENTIAL OF ENTERPRISES IN UKRAINE IN CONDITIONS OF LIMITED RESOURCES

В цій статті розглянуто поняття потенціалу підприємства, як економічної категорії, особливості та структура інноваційного потенціалу підприємства, його розвиток. Досліджені проблеми в управлінні економічним потенціалом підприємства в умовах обмеженості ресурсів. Доведено необхідність удосконалення структури потенціалу підприємства для його конкурентоспроможності на ринку. Визначено стратегії розвитку потенціалу підприємства та взаємозв'язок потенціалу з інноваційними інвестиціями. Здійснено аналіз стану підприємств України. Обґрунтовано необхідність впровадження інноваційних технологій в Україні для розвитку підприємницького потенціалу. Доведено, що покращення економічного потенціалу підприємства призводить до зростання конкурентоспроможності підприємства не тільки на внутрішньому, а й на зовнішньому ринку, тобто до збільшення авторитету країни, перебудови економіки, виходу з кризи, вирішення проблем безробіття та покращення рівня життя населення. Визначено шляхи до здійснення програм розвитку потенціалу підприємств в Україні за наявних економічних умов.

Ключові слова: потенціал, інноваційний потенціал, управління підприємством, конкурентоспроможність, інноваційний розвиток.

Рассмотрено понятие потенциала предприятия как экономической категории, особенности и структуру инновационного потенциала предприятия, его развитие. Исследованы проблемы в управлении экономическим потенциалом предприятия в условиях ресурсных ограничений. Доказана необходимость усовершенствования потенциала предприятия для его конкурентоспособности на рынке. Определены стратегии развития потенциала предприятия и взаимосвязь потенциала с инновационными инвестициями. Проведен анализ состояния предприятий Украины. Обоснована необходимость внедрения инновационных технологий в Украину для развития предпринимательского потенциала. Доказано, что улучшение экономического потенциала предприятия, приводит к росту конкурентоспособности предприятия не только на внутреннем, но и на внешнем рынке, то есть к увеличению авторитета страны, перестройки экономики, выходу из кризиса, решению проблем безработицы и улучшению уровня жизни населения.

Ключевые слова: потенциал, инновационный потенциал, управление предприятием, конкурентоспособность, инновационное развитие.

A concept of “enterprise capacity” has been reviewed as an economic category, as well as peculiarities, innovative capacity of an enterprise, its’ development. Problems in managing economic enterprise capacity within the resource constraints framework have been reviewed. A necessity for constant enterprise improvement to facilitate competitiveness has been proven. Enterprise capacity improvement strategies have been formulated as well as the connection between enterprise capacity and innovative investments has been established. Analysis of Ukrainian enterprises has been performed. Justification for introduction of innovative technologies to Ukraine in order to facilitate enterprise capacity has been provided. Provided a proof for a statement that improvement of the enterprise capacity of an enterprise enhances its competitiveness not only in local but on external markets as well, which in turn facilitates an improvement of country’s image, realigning of the economy, quicker crisis management, reduction in unemployment rates and overall increase in the quality of life of the general population.

Keywords: potential, innovative potential, business management, competitiveness, innovation development.

Вступ. Стан соціально-економічних відносин в Україні потребує покращення конкурентоспроможності підприємств, що безпосередньо пов’язано із визначенням ключових чинників та факторів впливу на інтенсифікацію процесів формування, нарощення та практичного використання їх економічного потенціалу. Отже, розвиток підприємства прямо пов’язаний з якістю управлінського процесу. Тому постає необхідність детального вивчення шляхів та методів управління саме економічним потенціалом підприємства. Теоретичним і прикладним аспектам вирішення багатогранних проблем формування, використання, нарощення та управління економічним потенціалом вітчизняних підприємств, присвячені праці О. В. Ареф’єва, Н.С. Краснокутської, Є. В. Лапіна та ін. [1, 2, 3].

Постановка завдання. У відповідності до приведеного нагальним завданням даного дослідження є: визначенням ключових чинників та факторів впливу на процеси формування, нарощення та використання потенціалу вітчизняних підприємств, а також обґрунтування методичних основ визначення стратегії розвитку потенціалу підприємства за наявних економічних умов.

Методологія. Основні наукові результати дослідження базуються на використанні методів узагальнення, систематизації, порівняння, індукції та ін. Метод прогнозування був застосований для дослідження шляхів розвитку підприємств України.

Результати дослідження. Найбільш важливим завданням стратегічного планування на ринку є намагання забезпечити підприємства можливістю досягнення переваг в порівнянні з іншими конкурентами, використовуючи

певні ефективні засоби. Щоб компанія стала успішною, їй потрібно зростати швидше, ніж відбувається збільшення потенціалу її основних конкурентів.

Для прийняття ефективних рішень необхідно знати про можливості підприємств, їх змогу досягати поставлених задач. Тому важливо мати загальну оцінку, яка б змогла враховувати ці можливості. Цією оцінкою може бути така економічна категорія як «потенціал». Потенціалом підприємства зазвичай називають властивість носія забезпечити виготовлення продукції певної номенклатури, що відповідає вимогам ринку за вихідними характеристиками, якістю, асортиментом, по максимуму, з орієнтацією не на попит, а на загальну місткість ринку цієї або альтернативної (що її виробництво забезпечено функціональним потенціалом відповідної системи) продукції [4]. Крім того, потенціал компанії визначається як можливість економічної системи зробити певний продукт. Також потенціал компанії може бути визначений як можливість корпоративних ресурсів створювати продукти для зацікавлених сторін щодо реалізації певних бізнес-процесів.

Зосередження уваги на інноваційному шляху розвитку зумовлено прагненням до економічної стабілізації та до зростання в Україні та затверджено Законом України "Про інноваційну діяльність" [5].

Інноваційний потенціал створений з двох основних компонентів: інноваційний потенціал матеріальних ресурсів та інтелектуальний потенціал (рисунок).

Рисунок. Складові інноваційного потенціалу підприємства

Джерело: [6].

Інтелектуальні ресурси компанії дозволяють генерувати оригінальні ідеї, що лежать в основі будь-якого інноваційного процесу та грають ключову роль у формуванні інноваційного потенціалу.

Обмежені ресурси ми відчуваємо саме тоді, коли треба буде створити щось, що вимагає більше, ніж ці наявні ресурси і відповідної альтернативи їм немає. Обмеженість зникає, якщо потреба в ресурсах зменшується або якщо ми починаємо більш ефективно їх використовувати. Звідси випливає, що необхідні в розробці, в першу чергу, самі люди, адже вони являються основним потенціалом будь-якої системи. Відповідно до вищесказаного, чим розвиненіша людина або система, тим менше вона відчуває обмеженість ресурсами.

Умовою для успішного досягнення мети підприємством стає стратегічне планування, яке дозволяє порівнювати цілі розвитку з наявним потенціалом. Вибір стратегії розвитку підприємства в основному залежить від складу, якості та кількості економічних ресурсів, конкурентоспроможністю товарів і послуг, ситуацією на ринку і планів на майбутнє.

У загальному вигляді стратегія розвитку потенціалу підприємства має такі етапи:

- 1) оцінка щодо ефективності використання виробничих ресурсів і можливостей підприємства;
- 2) визначення рівня конкурентоспроможності підприємства, його продуктів і його потенціалу;
- 3) аналіз наявних виробничих ресурсів і втрат економічних ресурсів на підприємстві;
- 4) розвиток потенціалу підприємства шляхом вибору основної стратегії;
- 5) планування розвитку потенціалу підприємства враховуючи обрані цілі і наявні обмежені ресурси;
- 6) здійснення низки заходів, щодо забезпечення економічного зростання і розвитку потенціалу підприємства [7].

Результатом стратегічного планування є план, в якому визначені цілі, потенціал підприємства, заходи, що дозволяють досягти мети. Таким чином, щоб підвищити потенціал підприємства потрібно проаналізувати його структуру, дати оцінку якості та спланувати вплив певної сукупності факторів на конкурентоспроможність підприємства і його місця на ринку.

Компанії відповідно до своїх цілей розробляють певні стратегії для отримання прибутків, переваг на економічному ринку і виживання в довгостроковій перспективі. Засобами, які слугують для досягнення поставленої мети зазвичай виступають інноваційний розвиток та розвиток виробництва і всіх його елементів.

Склад стратегій інноваційного розвитку підприємства визначається видами передбачуваних нововведень: створенням і освоєнням нових

продуктів чи послуг, технологій, способів організації виробництва, ринків, структури, систем управління [8]. Щоб організувати реалізацію даних стратегій потрібно сформулювати певні інноваційні цілі.

Інноваційна ціль являє собою бажаний результат діяльності організації (конкретних виконавців і відповідальних керівників) у вигляді певного нововведення (інновації), що реалізується в обмежені терміни і з обмеженими ресурсами, спрямованого на якісний (істотний або радикальний) розвиток організації (одержання додаткового прибутку для підприємства) [9]. Тобто завдання полягає в тому, щоб перевести потенціал компанії з одного стану в інший, більш розвинутий, який буде достатнім для досягнення певної мети.

Прагнення господарюючих суб'єктів до економічного розвитку завжди наштовхується на необхідність розв'язання інноваційних проблем. І очевидно, що максимізація саме інноваційного фактору стане вирішальною умовою для стабільного економічного розвитку України. Цим шляхом прямують розвинені країни, і в нашій країні є всі передумови, щоб зосередитися на ньому.

Незважаючи на відносно високий рівень науки, в українських підприємствах спостерігається інноваційна криза. На сьогоднішній день, основними негативними факторами розвитку підприємств є політична ситуація в країні та високі ціни на енергоносії. Відбувається поступове зниження темпів виробництва, зростає заборгованість підприємств в населених пунктах з партнерами, бюджетом, персоналом.

Сьогодні економіка України стикається з певними проблемами, які стосуються фінансування інноваційної діяльності. По-перше, через несприятливий інвестиційний клімат виникають труднощі з приводу залучення коштів приватних інвесторів. По-друге, в країні немає розвитку ринку венчурного капіталу, який являється основою для розширення бізнесу на етапі реалізації інноваційного проекту. І по-третє, існує необхідність розширення участі банківського сектора в кредитуванні інновацій, зокрема, стимулювання до створення інноваційних банків, перегляд вимог обов'язкових резервів для банків, що пропонують пільгові кредити на інновації, впровадження ефективної механізм державного страхування кредитів [10].

Отже, економіка України знаходиться в кризовому стані, тому надзвичайно важливим є пошук шляхів реструктуризації економіки. Українська економіка повинна подолати наслідки планово-розподільної системи в господарюванні, її деформації та низький рівень конкурентоспроможності.

Потрібен новий підхід до вирішення проблеми підвищення ефективності використання матеріальних ресурсів, особливо паливно-енергетичних, які є основним ресурсом промисловості.

Розвиток підприємств в Україні є необхідною умовою для переходу на ринкові основи господарювання та покращення рівня життя населення. В рамках переходу до ринкових основ управління головним завданням держави є перехід до інноваційної моделі розвитку для завершення реструктуризації економіки і прискорення її зростання, для досягнення конкурентоспроможності на світовому ринку. Тобто існує потреба в розвитку інноваційної діяльності, яка буде розвивати підприємства.

Підприємницькі інновації, як основний фактор економічного розвитку, вважає І. Шумпетер, є засобом подолання економічної кризи. Вчений вважає, що технологічний прогрес безпосередньо пов'язаний з рентабельністю в діяльності підприємств, і прибуток в економіці буде більшим, якщо вони будуть впроваджувати більше інновацій [11].

Для того, щоб забезпечити інноваційний розвиток в Україні необхідно здійснити низку заходів, а саме: розробити і впровадити комплексну державну цільову програму інноваційного розвитку; створити сприятливе середовище для створення своїх власних високотехнологічних виробництв; укріпити банківську систему; сприяти стимулюванню інвестування інноваційної сфери; налагодити зв'язок між державним і приватним сектором для комерціалізації інновацій; розширити співробітництво між країнами щодо наукових досліджень та інновацій [12].

Висновки. Отже, питання які були розглянуті в статті є дуже важливими сьогодні, оскільки правильне використання наявного і створення інноваційного потенціалу підприємств є важливою передумовою для подальшого виходу України з кризи, реструктуризації економіки, високої конкурентоспроможності на світовому ринку. Інноваційний потенціал промислового підприємства слід розглядати як здатність підприємства створювати нові продукти та послуги шляхом залучення всіх наявних матеріальних і нематеріальних ресурсів. Необхідною умовою для успішного досягнення мети підприємством є стратегічне планування, яке носить стимулюючий характер для прагнення до досягнення поставлених цілей.

Новизною нашого дослідження є розгляд нових шляхів які б допомогли українській економіці не лише успішно вийти з кризи, а й створити незалежну економічну систему, яка б була конкурентоспроможною на світовому ринку, оскільки всі операції з інвестуванням в економіку та галузі промисловості нерозривно пов'язані з економічним потенціалом підприємства. Показано новий погляд на політику інвестування, яка б базувалася не на екстенсивному інвестуванні, а саме на інноваційному. З впровадженням нових технологій це б дало змогу у короткий строк отримати додаткові інвестиційні ресурси для подальшого розвитку економіки. Також по-новому було переосмислено необхідність саме іноземних інвестицій, оскільки власних ресурсів для розвитку в Україні на сьогодні недостатньо, це дає змогу зрозуміти, що для

повноцінного входження України в світове господарство необхідні реформаційні зміни в законодавстві та в політиці держави, що зробило б нашу країну привабливою для інвесторів.

Розвиток подальших досліджень в даному напрямку повинен бути спрямований на обґрунтування доміант відповідної стратегії й політики формування, нарощення та використання економічного потенціалу підприємств України в умовах ресурсних обмежень; складу регуляторів і важелів впливу задля прискореної координації пріоритетів інноваційного розвитку реального сектору економіку.

Література:

1. Ареф'єва О.В. Управління потенціалом розвитку промислових підприємств. /О.В. Ареф'єва, О.В. Коренков. – К. : Грот, 2004. – 200с.
2. Краснокутська Н.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посібн. / Н.С. Краснокутська. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 352 с.
3. Лапін Є. В. Економічний потенціал підприємства: Монографія. / Є. В. Лапін. – Суми: ІТД «Університетська книга», 2002. – 310 с.
4. Михайленко О.В. Теоретичні аспекти стратегічного розвитку виробничого потенціалу / О.В. Михайленко // Зб. наук. пр. з актуальних проблем економічних наук «Інноваційний розвиток економіки України». – Херсон, 2013. — С. 186–191
5. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 4 липня 2002 р., № 40 – IV : за станом на 1 січ. 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zakon1.rada.gov.ua/>.
6. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами. Навч. посіб. / І. В. Жолнер. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 368 с.
7. Непомнящий Є.Г. Планування на підприємстві / Є.Г.Непомнящий [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.aup.ru/books/m235/3_4.htm
8. Соколова О.Н. Інноваційний менеджмент: навчальний посібник для вузів / О.М. Соколова. - 2-е изд., Испр. і перераб. - М. : КНОРУС, 2013. - 207 с.
9. Балдін К. В. Передеряєв І.І., Голов Р.С. Інвестиції в інновації / К. В. Балкин, І.І. Передеряєв, Р.С.Голов — М.: Дашков и К, 2008. – 238с.
10. Мудь М.О. Способи та проблеми фінансування інноваційних проектів в Україні / М.О. Мудь [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com/index.php?newsid=1785>
11. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку : Дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу / Й. А. Шумпетер ; пер. з англ. В. Старка. – К. : Вид. дім «Києво-Моги́л. акад.», 2011. – 242 с.
12. Ховрак І.В. Фінансування інноваційного розвитку: реалії та перспективи / І.В. Ховрах // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2013. – №1. – С. 229-235 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mmi.fem.sumdu.edu.ua/>